ГРОМАДЯНКА

ОРГАН ОБ'ЄДНАННЯ УКРАЇНСЬКИХ ЖІНОК НА ЕМІҐРАЦІЇ

Р. III
Ч. 5-6
1948

ВІТАЄМО
ТРЕТІЙ З'ЇЗД
ОБ'ЄДНАННЯ УКРАЇНСЬКИХ ЖІНОК
НА ЕМІҐРАЦІЇ!

Ціна 50 пф.

МИХАЛИНА СТЕФАНОВИЧ
„Плач Ярославни"

Національна Рада утворена...

Вже майже цілий рік ішли переговори для створення одного політичного центру, Національної Ради, з її дальшими завданнями репрезентації і керівництва нашими політичними справами поза Батьківщиною. З великою увагою слідкувало все громадянство за вислідом тих нарад, бо серед загалу було наполегливе прагнення до одного політичного центру. З запертим віддихом слідкували ми за переговорами, бо доходили чутки, що тут і там рветься. Вкінці вийшов комунікат про створення усіх передумов, а останніми днями відбулася і перша сесія Національної Ради. Після створення громадського центру на з'їзді ЦПУЕ в Діллінгені — тепер прийшло завершення концентрації сил в створенні єдиного центру політичної діяльности українства на чужині.

Ми вітаємо з повною радістю факт, що сьогодні, коли йде велика розгривка в цілому світі, українська еміграція стала на висоті своїх завдань, і ми бажаємо їй, щоб вона сповнила ті надії, які покладено на неї у такий важливий час.

Ми з тим більшим правом можемо вітати Національну Раду, що українському жіноцтву все була далека партійна гра і та надмірна затятість, з якою ця гра проходила серед українського громадянства. Сьогодні маємо повні підстави думати, що є основа для повного заспокоєння атмосфери і чистої партійної гри.

Але попри те все, ми не можемо замовчати одного факта, що в складі Національної Ради нема ні одної жінки. Ми свідомі того, що кожне з партійних угруповань хотіло висилати свої найкращі сили, як репрезентантів. Коли ні одно з угруповань не висунуло в складі своєї репрезентації ні одної жінки, то є дві можливості. Або жіноцтво не варто того і серед нього нема відповідних кандидаток. Або серед наших партійник угруповань немає свідомости і відповідної оцінки справи втягнення жіноцтва в повне русло громадського і політичного життя. Що жіноцтво здало іспит свого громадського і політичного вироблення та гарту, цього ніхто не заперечить. В найтяжчих часах воно не опускало рук. Відсунене за часів гітлерівської окупації від громадського життя, наше жіноцтво взяло на себе ролю сестер милосердя. Вся червонохресна праця на наших Західних і Східних землях спочивала на їх руках. Свідома маса жінок працювала в підпіллю. Скільки з них стратило життя чи то в кацеті, чи в боротьбі УПА, чи розстріляні ГЕСТАПО чи НКВД. Згадати тут хочби Лесю Підгірську, Харитю Кононенко, Олену Телігу, мати і доньку Мартинюків і сотки інших, визначних і рядових жінок. Скільки жертв взяла більшовицька окупація — тридцятилітня в Великій Україні і вже десятилітня в Західніх Землях.

А по скінчені війни жіноцтво одно з перших прийшло до сили і рівноваги. Воно почало вести своє організоване життя і давати свою поміч еміграції. При примусових вивозах на „родіну" воно ставало в перших рядах і захищало своїх чоловіків, братів і дітей, лягаючи під колеса вантажних машин.

І от тут, на чужині, коли ми, жінки, мусимо бути остоєю нації і вдержати для неї національно свідомі нові покоління, — в найвищому центрі українського життя нема ні одної жінки. Ні одно з угруповань не знайшло в собі зрозуміння і ваги жінки в національному житті. А найбільше закидів маємо ми до тих угруповань, що в їхніх рядах жіноцтво понесло стільки офір крови і життя.

І коли застановитись над причиною такого поступовання, над джерелом такого підходу наших чолових людей до тої справи, то є тільки одне пояснення: ЖІНКИ, МИМО СВОЄЇ ПАРТІЙНОЇ ПРИНАЛЕЖНОСТИ, НІКОЛИ НЕ ДАЛИ СЕБЕ ВТЯГНУТИ В ВИР ПАРТІЙНОЇ БОРОТЬБИ І РОЗРАХУНКІВ. ВОНИ НЕ БУЛИ ДОСИТЬ ПАРТІЙНО ЗДИСЦИПЛІНОВАНІ, ЩОБ ПІТИ НА ТАКИЙ РОЗРІЗ З СВОЄЮ СОВІСТЮ. І тому партійні проводи бояться, що жінки в Національній Раді тягнули б туди, куди вимагав РОЗУМ І ІНТЕРЕСИ НАЦІЇ, А НЕ ВИКЛЮЧНО ДИКТАТ ПАРТІЇ.

Але добре було б нашим партійним політикам повчитися на прикладі тих країн, які зуміли так розбудувати своє політичне і громадське життя, що воно є тепер прикладом для цілого світу. Або, навпаки, уважно придивитись до політичного життя тих країн, де жінки були довгі роки віддалені від політики.

В Америці, Англії, Канаді, — де жінки давно вже стоять опліч чоловіків в політичному житті, — нема і не може бути різких зворотів в один або другий бік — або надто вправо або надто вліво. Тимчасом, в Італії, у Франції, на Балканах, де жінки були відтягнуті від громадсько-політичного життя, — вони йдуть все за скрайніми партіями і тому там довго нема і тільки з трудом може прийти бодай відносна стабілізація політичних сил.

Національну Раду всі чекали з такою силою саме тому, що вона мала принести нам цю стабілізацію політичного життя. І той факт, що в ній лишено без репрезентації 35% нашої еміграції, що в ній жіноцтво не може промовити свого розсудливого і заспокойливого слова, може дуже некорисно відбиватись на нашому дальшому політичному житті.

Наші провідні політики повинні собі цей факт твердо усвідомити!

Жіноцтво виконало обов'язок

Повідомляємо всіх наших членок і всі Виділи Делеґатур, що пам'ятник на могилі бл. пам. КАТРІ ГРИНЕВИЧЕВОЇ вже поставлено. Пам'ятник зроблено за проектом проф. В. Січинського і, як пише інж. В. Гриневич — син небіжчиці, він дуже гарно виглядає.

Посвячення пам'ятника ОУЖ хоче відбути вже після нашого з'їзду, про що своєчасно оголосимо в газетах, щоб жіноцтво якнайчисленніше з'їхалось на цю урочистість і заманіфестувало свою пошану пам'яти нашої великої діячки і письменниці.

ГОЛ. УПРАВА ОУЖ

О. Киселевська

З'їзд Канадійської Жіночої Ради

Першою цікавою новиною, з якою я стрінулася по приїзді до Канади, була вістка, що якраз в тому часі відбувається 55-тий з ряду річний з'їзд делеґаток Канадійської Жіночої Ради.

Місцеві Канадійські Жіночі Ради, знаходяться в кожному більшому місті Канади. Вони єднають у собі усі головно англійські жіночі організації, які діють у місті й околиці. Одначе до К.Ж.Р. можуть належати також жіночі організації інших народностей, якщо вони бажають собі того й статут їх відповідає вимогам К.Ж.Р.

Ціль того єднання в К.Ж.Р. є: спільними силами добиватися скоршого здійснення своїх програм, плянів й завдань у всіх громадських, гуманітарних й економічних ділянках. Тому, що в Канаді найменче $^2/_3$ усього жіноцтва належить до якоїсь організації, К.Ж.Р. представляє собою велику силу, й держава з нею поважно числиться. Найбільші Жіночі Ради об'єднуть у собі до півтори сотки організацій, а кожна з них має від 5000 (це найменше) до 200.000 членів!

У з'їзді брало участь 179 делеґаток, що репрезентували собою около два і пів міліони членів! Деяким делеґаткам прийшлося переїхати на з'їзд біля 4400 км. дороги, а це є так далеко, як з одного кінця Европи на другий.

Мені особисто було приємо довідатися, що в тому з'їзді бере активну участь також Союз Українок Канади через свою делеґатку, знану громадську діячку п. Ґанку Романчич. У цьому часі, коли українська справа виходить на що раз ширшу, світову арену, участь українок у світових жіночих організаціях є справою немалої ваги. Там маємо нагоду обзнайомити широкий загал з українськими справами й популяризувати їх, а водночас своєю участю й голосами мати вплив на різного роду громадської, а то й світової ваги справи.

Що українська делеґатка не була тільки „мальованим", але активним членом з'їзду, найкращим доказом було те, що вона входила в склад офіційної канадійської делеґації, яка вирішувала різні важні справи.

І так: у 1946 р. на світовому жіночому з'їзді жінок усіх континентів, що відбувся в Ню-Йорку, вперше обговорювано й вирішувано напрямки перебудови і взаїмної співпраці міжнародних жіночих організацій.

Рівно ж у 1947 р. п. Романчич брала участь з рішаючим голосом у конференції Міжнародної Жіночої Ради у Філядельфії. Найбільшим здобутком тої конференції було заснування зв'язкового світового комітету міжнародних жіночих організацій. В наслідок цього обрано зв'язкову до Об'єднання Націй в Лейк Суксес.

Сьогорічний з'їзд К.Ж.Р. відбувся в днях 31 травня до 5-го червня включно. Кожного дня нарад розпочинано працю молитвою. Це є характеристичне для всіх поважних зібрань і офіційних нарад. Навіть наради парляменту розпочинаються молитвою.

Після молитви зложено жіноцтву привіт від ґенерального ґубернатора, від прем'єра Канади. Вітав з'їзд теж посадник столичного міста Канади, Оттави. Цілий ряд визначних жінок переслав з'їздові свої привітання включно з самою королевою, бо ж з'їзд Канадійської Жіночої Ради уважається неофіційним жіночим парляментом.

Програма нарад була поділена на чотири групи й розложена рівномірно на всі дні.

І так:

Група 1-ша: **Справи цілої держави й справи місцеві.**
- Горожанство.
- Еміґрація.
- Піклування тіла й духа по думці „в здоровому тілі, здорова душа".

Група 2-га: **Освіта і мистецтво.**
- Внесення і постанови в цій ділянці популяризується при помочі друкованого слова, радіо й кіна.

Група 3-тя: **Здоровля і добробут.**
- Дитина і родина.
- Суспільна Опіка.
- Законопроекти в справі піклування здоров'я.

Група 4-та: **Справи економічні.**
- Справи, які відносяться до загальної й міждержавної економії.
- Нагляд і опіка над родинами військових, членів армії, так жінок як і мущин.

По обговоренні всіх справ й ухваленні резолюцій що до кожної з них, передається їх до виконання відповідним міністерствам краєвих та міжнародних справ.

Найдальше йдучими внесками, які ухвалено по довгих і гарячих дебатах, були внески української делеґатки п. Г. Романчич.

А саме: на її внесок ухвалено покликати до життя комітет голов жіночих організацій без різниці народности, які діють в Канаді у зв'язку з К.Ж.Р. Цей комітет має опрацьовувати плян праці для кожного року, який охоплюватиме усі найважніші ділянки так внутрішнього як і міжнародного громадського життя.

Другий внесок був, щоб до співпраці з К.Ж.Р. запрошувати різнонаціональні жіночі групи й дати їм час одного року для запізнання з цілями й методою праці К.Ж.Р. й доперва тоді, коли вони цього забажають, уважати їх дійсними членами й стягати членські внески.

Третий внесок, що його ухвалено по довшому обговоренні, відносився до справ комунізму. — А саме: річ загально відома, що комунізм є небезпечний і шкідливий для Канади. Він просякає до різних культурних, економічних, а навіть реліґійних установ й старається ті установи розкладати й параліжувати їх працю.

Тому рішено, що жіноцтво повинно цю справу добре пізнати, а опісля повести свою працю в той спосіб, щоб усувати в житті громадському ці недостачі, які сприяють поширенню комунізму (дорожнеча, безробіття, зубожіння і т. п.).

В програму праці З'їзду входив вишкіл голов новозаснованих осередків та уділення порад тим, що їх у складніших справах потребували. Делеґатки здавали звіти з діяльности своїх осередків й обговорювали ці справи.

В міжчасі для відпруження по виснажуючій праці відбувався ряд розвагових імпрез. Так відбулися літні равти (Garden Party) в саді сенаторки п. Вільзон, в яких брало участь 3500 жінок. За вступи, призначені на добродійні цілі, зібрано 2500 долярів. Ці гроші віддано до розпорядимости організації ІВКА.

Офіційне прийняття делеґаток було уладжене в домі дружини ґубернатора, яка заступає королеву. З рамени держави відбулося приняття делеґаток в льокалю канадійських архівів. Закінчено З'їзд спільним бенкетом.

Л. Дражевська

ЖІНКИ НА КОНФЕРЕНЦІЇ ІНТЕЛЕКТУАЛІВ У ШВАЙЦАРІЇ

Нас було 6 жінок — ДП — учасниць конференції інтелектуалів у Ґватті (Швайцарія.) з загальної кількости 52 делегатів-скитальців.

Але коли ми складали приблизно десяту частину групи скитальців-делеґатів, то іншим групам делеґатів більше пощастило, бо жінки складали, мабуть, половину представників добровільних товариств і добру половину персоналу ІРО.

Та власне вся історія з конференцією почалася з жінок, бо ініціятором її була пані др. Вервей-Йонкер, голляндка, яка беззмінно головувала на пленарних засіданнях конференцій.

Конференція відбувалась в містечку Ґватт, що лежить недалеко від столиці Швайцарії — Берна на синьо-прозорому Тунському озері. Всі делегати-ДП жили в невеликому готелі, там же були й засідання конференції, там же їли, а в перервах гуляли по зеленому берегу озера та в сосновому ліску і дуже скоро знайомилися. Ми, шість жінок-ДП; познайомились в перший ж день конференції. То були — сива, або, як вона сама про себе казала, „надто білява“ зубна лікарка естонка пані Асмус, весела литовка бібліотекарка панна Елена Ейметіте, латвійка пані Кенґіс — фахівець з хатнього господарства, медсестра латвійка пані Шер, лікарка-австрійка з Італії Берта Ашнер і я — українка, геолог.

Всі ми пройшли „мідні труби“ війни, переслідування таборового життя і розуміли одна одну з півслова. Печатка пережитого і не дуже модна одежа зразу відрізняли нас від численних делегаток — не ДП.

ПРАЦЯ КОНФЕРЕНЦІЇ

Пленарні засідання відбувалися в великій залі, де трьома рядами стояли довгі столи, а зборами керувала енерґійна пані др. Вервей-Йонкер.

Одкриваючи конференцію, вона закликала до тісної співпраці всіх учасників її, бо конференція має велике дорадче значення, бо резолюції її має розглянути секретаріят ІРО і прийти до певних практичних рішень. Вона сказала: „Вся проблема переселення інтелектуалів є невеликою частиною праці в духовній реконструкції миролюбного світу“.

І ми вирішили зробити все од нас залежне, щоб піднести на конференції питання, що найбільше зачіпають нас, жінок, питання переселення сімей, старших людей, самітніх жінок.

НЕФОРМАЛЬНА ЖІНОЧА КОМІСІЯ

Всі делегати конференції розділилися за власним бажанням між 4 комісіями, що мали виготувати проекти резолюцій по питаннях медичних фахів, академічних фахів і студентів, всіх інших фахів та загальних справ. Крім того, ми жінки, утворили „неформальну жіночу комісію“ — тобто, ми збиралися в часі перерви, коли були вільні од комісій і обговорювали справи, які треба було проводити на комісіях.

ПАННА РОМЕР — ПРЕДСТАВНИЦЯ МІЖНАРОДНЬОЇ ЛІҐИ КАТОЛИЦЬКИХ ЖІНОЧИХ ОРГАНІЗАЦІЙ

Від Жіночих Католицьких організації з Женеви приїхала панна Ромер, щоб взяти участь в праці конференції. Вона зразу перезнайомилася з нами і багато розпитувала про життя в таборах, про працю жіночих організацій.

Ми, звичайно, розповідали без кінця, показували панні Ромер журнали і матеріяли, що мали з собою і не раз підкреслювали думку, що жіночі організації інших країн мають допомогти нам, мають збудити в своїх країнах опінію, щоб їх уряди допомогли в справі переселення нашої еміґрації.

МИ ПИШЕМО ВІДОЗВУ ДО ЖІНОЧИХ ОРГАНІЗАЦІЙ ІНШИХ КРАЇН

Елена Ейметіте підійшла до мене під час обіду: „Я договорилась з панною Ромер та представником католицької преси, що ми напишемо відозву до жіночих організацій, а вони розішлють по різних жіночих журналах і організаціях.

„Я, звичайно, радо погодилась писати, але після засідань і безкінечних розмов, після термінових перекладів голова була як казан і ми відклали справу на ранок — „на свіжу голову“.

О 6 год. встали ми з панною Еленою і написали од щирого серця про всі свої нещастя. Під час сніданку всі наші делеґатки підписали відозву і ми передали її до преси.

ПАНІ ГЕҐҐ — ПРЕДСТАВНИЦЯ МІЖНАРОДНЬОЇ ФЕДЕРАЦІЇ УНІВЕРСИТЕТСЬКИХ ЖІНОК

Серед різних організіцій, репрезентованих на конференції, була і „Міжнародня Федерація Університетських Жінок“. Я спеціяльно розшукувала представницю, вдивляючися в картонні кружалка, які носив кожний учасник конференції і на яких були написані імена учасників і репрезентовані ними організації.

Нарешті бажане кружальце знайшлося. Воно висіло у петлиці солідної літньої пані.

Я зразу ж підійшла до неї познайомитись і вона дуже радо мене привітала. Виявилося, що вона уже знала про українських університетських жінок, бо читала нашу замітку в Американському Журналі Університетських Жінок. Пані Геґґ є член управи Швайцарської Асоціяції Університетських Жінок і уповноважена по міжнародніх зв'язках.

Ми зразу стали говорити про швайцарські університети, про можливість улаштувати в них на роботу когось з наших учених жінок. Виявилося, що то справа майже безнадійна, але пані Геґґ обіцяла свою співпрацю в Міжнародній Федерації УЖ — щоб університетські жінки різних країн допомогли нашим жінкам найти десь працю і можливість оселитися.

Знову вирішили написати відозву до Міжнар. Федерації Університетських Жінок від імени всіх учасниць конференції і знову не знайшли іншого часу, як о 6 год. ранку, коли на озері лежать тіні, а гори освітлені ясно-рожевим світлом. Пані Геґґ взяла нашу відозву і обіцяла її переслати, додавши свою думку про цю справу.

В ШВАЙЦАРІЇ ЖІНКИ НЕ МАЮТЬ ПРАВ

Пані Геґґ розповідала нам про працю Швайцарської Асоціяції УЖ, про те, що одна з складових частин її праці є боротьба за виборчі права жінок.

—„Уявіть собі, — каже вона, — Швайцарія є країна, одна з найдемократичніших у світі, а ми не маємо прав“.

Нам всім це просто в голову не вкладається, ми розпитуємо, як це може бути, і пані Геґґ пояснює:

— „Уже багато разів ставили на голосування — чи давати жінкам права, і кожного разу перемагає — „Ні“. Переважують сільські райони. В Швайцарії бо є великий відсоток сільського населення, яке є дуже консервативне“.

Далі вона розповідає, що Асоціяція охоплює 600 жінок з вищою освітою. По всіх університетських містах працюють філії, комісії. Жінкам часто доводиться боротися за певні посади, бо в консервативній Швайцарії поширена думка — „жінка має бути в хаті, а не на роботі“. Трудно жінкам просуватися на науковій роботі, а зараз вони взялися за дипломатію — організовано і вперто просувають жінок на посади дипломатів.

ПАНІ ВЕРВЕЙ-ЙОНКЕР МАЄ 4 ДІТЕЙ.

— „У Голляндії заміжні жінки рідко працюють“ — розповідає мені голова конференції пані др. Вервей-Йонкер. —“ Рівень життя такий високий, що заробітка чоловіка цілком вистачає на цілу родину.“

— „І ви не працюєте? — питаю я — Але ви так майстерно керуєте зборами, що певно маєте велику практику в тому“?

—„Громадська праця, то інша річ, — каже пані доктор — то ми робимо охоче, хоч і маємо сім'ї“.

Виявляється, що в Голляндії чекають на приїзд мами з конференції 4 дітей: старшому 15, а меншому 4. Я подарувала пані Вервей-Йонкер кілька українських дитячих книжечок для її малих.

Пані Вервей-Йонкер активно працює в справі переселення фахівців. Вона заініціювала створення Дорадчого Комітету по Переселенню Фахівців і була душею нашої конференції.

В заключному слові на останньому засіданні конференції вона сказала:

—„Ми багато говорили про практичні професії, про перевишкіл тощо. Але ми б ніколи не досягли згоди в цих, так званих матеріяльних преблемах, як би у нас не було духовної згоди. Багато повоєнних конференцій не мало успіху, бо не було спільної духовної основи, яка б дала змогу досягти згоди в практичних і матеріяльних справах. Я щаслива відзначити, що ця коференція, на якій вживалося три мови в залі засідань і 12-15 мов поза залею, була абсолютно лойяльна до величних принципів західно-европейської цивілізації, а саме — до щирости, гуманности і християнства“.

Українки на міжнародньому овиді

Кількома виступами на Міжнародніх Жіночих Конґресах виробив собі „Союз Українок у Франції“ добру марку. Тимто й цього року, коли французька жіноча організація „Юніон Фемінін Сівік є Сосіяль“ скликала свій щорічний конґрес, то й запросила знову „С.У.“ до участи в великому мітінґу з мистецькою програмою.

Мітінґ відбувався в залях Аероклюбу Франції в околиці Шамп Елізе в Парижі. Мистецьку частину попередила мова мадам Періє про труднощі родинного життя у Франції. Після цього на чергу прийшли виступи оперних співачок та танечниць. Перед українською точкою — сольоспівом н. Наталки Трухлої (на яку склалися: „Дума про Нечая,“ „Ой, у полі буйний вітер віє“ та „Колись, дівчино мила“) — п. Люба Вітошінська сказала декілька слів про українське мистецтво, яке гарно розвивалося колись. „Тепер — додала вона — Україна сумує, замовкли радісні пісні, зникли чудові вишивки, населення не виводить гагілок під церквами, в багатій Україні панує голод. Замість романтики колишнього українського села, большевицький окупант заводить колгосп, винищує здобутки культури. Але Україна любить свободу й не покине боротися за неї, за волю України та за европейську цивілізацію проти московського варвара.“

Цих кілька слів розбурхали велику спокійну залю. Приявні зрозуміли, що в цих щирих, хоч не надто поправних по-французьки, словах криється глибокий патріотизм, що стимулює цілу працю українських жінок на еміґрації. Коли доповідачка закінчила словами „Коли ми співаємо й танцюємо сьогодні перед вами, — то робимо тільки з думкою про наш далекий, дорогий Край і просимо вас затримати у своїй памяті згадку про Україну“, — їй у відповідь посипалися гарячі, повні признання оплески. А. п. Наталка Трухла, що зразу ж після неї появилася в українському костюмі на сцені, своєю гарною появою та чистим, глибоким голосом і мистецькою інтерпретацією народніх пісень підтвердила незрівняність українського мистецтва.

Приявна.

Жінки Аргентини

Жінки в Аргентині мусіли перейти такий же раптовий шок, як свого часу перейшла ця країна, включаючись в европейську систему держав, і яку, очевидно, доведеться перейти їй тепер, щоби раптовим напруженням сил наздогнати технічно озброєні С. С. А.

Жінки Аргентини, що не так давно не тільки не мали рівних з чоловіками прав, а й не сміли вийти на вулицю чи до церкви без компаньонки чи матері, — тепер одразу дістали рівні з чоловіками виборчі права. І не тільки права, але і обов'язок голосувати, бо розпорядженням Президента Перона стверджено, що хто не прийме участи в голосованні, — буде покараний.

Аргентинки вже давно об'єдналися в жіночих католицьких організаціях і є одним з членів Інтернаціональної Жіночої Ради, — найстарійшої і найбільш розгалуженої жіночої світової організації.

Аргентинська Жіноча Рада підтримується урядом. Маєтности її звільнені від податків, і саме ці просторі і вигідні садиби є центром усього жіночого руху.

З її підприємств нам цікава біржа праці для жінок і дівчат, для чого вони раніш вишколюються на курсах.

З 1939 року Рада звернула найбільшу увагу на подолання і розв'язку пекучих соціяльних проблем в країні. Для інших країн, як Чіле, Парагвай і ін., аргентинські жіночі організації часто дають зразки праці і підходу до проблеми.

Рада подала до магістрату в Буенос Айрес проект пайового робітничого будинку з модерним устаткуванням і вигодами. Проект розробила п. інж. Бахефен.

Рада добивається, щоб у всіх народніх школах було введено, як обов'язковий предмет, хатню економію, плекання дітей і першу допомогу.

Як бачимо, робота нашого об'єднання іде в тих самих напрямках, як і робота державних жіночих організацій. Різниця та, що в тих державах держава визнає і підтримує жіночу організацію, а ми на еміґрації мусимо витрачати ще час і сили на подолання такої проблеми, як „Навіщо ваше ОУЖ", не кажучи вже про те, що жадна партія не мала відваги виставити жінку в кандидати до Національної Ради.

Л. В.

ЮВІЛЕЙ ПИСЬМЕННИЦІ-ГРОМАДЯНКИ

Делеґатура ОУЖ Авґсбурґ-місто святкувала разом з Обласним Відділом і делеґатурою ОУЖ в Сомме-Казерне 50-тилітній ювілей письменниці-громадянки п. др Софії Парфанович, який відбувся 7. 6. 48 р.

Головна Управа ОУЖ в особі Голови п. І. Павликовської вітала шановну ювілянтку особисто, а редакція „Громадянки" вважає своїм радісним обов'язком відзначити на своїх сторінках ювілей одної з своїх найвірніших і найкращих співробітниць.

П. д-р Софія Наталія Парфанович родилася в сім'ї залізничного службовця Миколи Парфановича 7. 6. 1898. р. Батько її походив з старого шляхотського роду Сас, що виводився з вимандруваних з України Пархаменків чи Пархваненків. Оселившись в Галичині, рід цей дійшов великих впливів і значення в Жидачівщині. Нащадки його ділились або на військових або на духівників. Військова лінія, перейшовши на службу Австрії, поступово зійшла з національного ґрунту, тимчасом як ті, що йшли на священничу працю, збереглися для нації, працюючи в Косівщині.

Батьки постаралися дати освіту своїм дітям і троє з п'ятьох — наша ювілянтка і двоє її братів — закінчили медицину. Закінчивши студії в Празі в 1926 р., п. Парфанович працювала, як лікар-гінеколог в львівських лікарнях. Одночасно, одна з перших жінок-лікарів вона розпочала приватну практику, поклавши багато енергії на подолання неповажного ставлення до жінки-лікарки.

В 1931 р. одружилася з банковим діячем п. Пилипом Вовчуком, з яким лучила її весь час спільна праця на громадянському полі — протиалкогольна і протинікотинова акція в Т-ві „Відродження", що набула великого впливу і значення, заощаджуючи народні гроші на освітні і культурні цілі, та зберігаючи народнє здоров'я.

Багато працювала в галузі видання популярних книжок для народу з питань гігієни та охорони здоров'я, але капітальним трудом її в науковій галузі була корисна і талановито написана велика книга „Гігієна жінки", що не одній жінці була доброю порадницею і дуже скоро була викуплена. Співробітничала в багатьох журналах в Галичині, особливо в жіночих („Жін. Доля", „Громадянка", „Українка"), а також в „Сільськ. Господарі", „Громадському Голосі" і інш. Крім активної праці в „Відродженні", де була до 1936 р., п. С. Парфанович була активною членкою „Союзу Українок", де вела культ-освітній або санітарно-гігієнічний реферати.

На еміґрації п. С. Парфанович працювала лікаркою в Куфштайні в таборах примусових робітників, де багато зустріла трагічних конфліктів з життя жінки — робітниці на чужини.

Всі свої спостереження п. С. Парфанович сприймала не байдужим оком стороннього глядача, а жваво відгукувалася на них серцем і потім талановито освітлювала в літературних новелях і оповіданнях. Згодом ці твори були видані книжкою „Ціна життя".

На еміґрації п. доктор Парфанович продовжує свою громадську і літературну працю. Весь час є незмінною Головою Обласного Відділу ОУЖ на Авґсбурзьку область, Голова СХС, активний член Медичного Об'єднання, на кожному з'їзді якого виступає з цінними і змістовними рефератами. Як письменниця, — належить до Об'єднання письменників „МУР". Друкувалась в „Заграві", „Громадянці" і в щоденній пресі.

Еміґраційне безплянове видавництво спричинилось до того, що багато з літературного нарібку ювілянтки лежить ще неопубліковане, між інш., великий, майже закінчений роман „Оля" з часів більшовицької окупації у Львові, та дві збірки новель.

Побажаємо нашій дорогій і шановній Ювілянтці, щоби жіноча солідарність і організація розрослися до такої сили, щоби змогли перебороти часові труднощі і видати в світ твори її, які відображують великий шмат часу з життя нашої громадськости, де активним, чесним і завжди оригінальним і самостійним в підході працівником була весь час пані Доктор!

З далеких обріїв

Ще живі у нашій пам'яті подорожі Софії Яблонської, що пробігали „між піском і сонцем" Марокка або в „далеких обріях" Тихого Океану. Ввесь читацький круг 30-тих років пам'ятає ці появи. Вони будили подив і недовір'я, захоплення й неспокій. А головне — розворушували, сколихували наш тихий, потрохи безобрійний світ.

Софія Яблонська походить із галицького священничого роду, що в цій своїй молодій парості доказав ще раз свою живучість. Народилась вона в Германові к. Львова в 1907 р. Невідоме нікому мале сільце було рівнож батьківщиною Преосвященного Івана Бучка й підростаючим хлопцем він був часто товаришем забав малої Софійки. Худощаве чорняве дівчатко було рухливе й підприємчиве, і не диво, що з усієї сім'ї коштувало матері найбільше тубот. Слабосиле й немічне, воно вперто перемагало численні дитячі недуги. Та й її мандрівним забаганкам доля дивно сприяла. Внедовзі після вибуху світової війни сім'я пускається в дорогу, що веде її через Велику Україну аж поза межі Озівського моря й аж по шести роках дозволяє повернутись у своясі. Для дитини це був рік росту й дозрівання. В отих зупинках на шляху сім'ї Яблонських в Києві, Ростові, Таганрозі, Новоросійську вона широкими очима впивала в себе життя і відгук революції. Тут пробігала й освіта молодої дивчини, що була — відповідно до часу й обставин — різноманітна. Від „трудової школи" в Таганрозі, де головним предметом навчання було шиття черевиків — до фабрики газових масок у Києві, — все прийшлось перепробувати. Хоч воно й не давало солідного знання, зате привчало глядіти в життя й не неволило молодої дівчини тісними рямками. Загальну освіту заокруглила, вже повернувшись до Галичини. І тут виявився її молодечий розгін: від учительського семинара до курсів крою і шиття в „Труді", від науки книговодства до драматичної школи львівського театру. Врешті пробує вона сил у торговельному підприємстві, провадить братові кіно в Тернополі, а сестрі пансіонат у Криниці. Її рухлива вдача справляється з цими завданнями та заробіток не стає самоціллю. Він помагає здійснити їй велику життєву мрію: подорож!

Перша веде її в Париж. Европейський Вавилон мистців, міліонерів та авантурників відкривається перед дівчиною, що приходить сюди з великою жаждою побачити й навчитись. Оце шукання веде її в першу чергу до фільму. Вона не знаходить тут своєї дороги та, як воно часто буває, привчається чомусь іншому — документальному фільмові.

Паризький осередок ще в одному заважив. Тут зустрілась вона з українським гуртком і тут поглибилась її приязнь із Степаном Левинським. Молодий тоді письменник захоплювався таємничою культурою Далекого Сходу й шукав — живучи в японському домі студентів — дороги до мови й душі того народу. Бачним оком він відкрив талант у ворушкої молодої істоти. Він піддержав її гін до пізнання і порадив зформувати його в літературні враження.

І так перша подорож Софії Яблонської вилилась у книжку „Чар Марокка". Майстерно просто зуміла вона знайти джерело буття в цій країні. Оцей передсінок Европи змалювала вона не екзотично таємничим, а по людському близьким і рідним. А пов'язання вражінь і постатей виказало неабияке письменницьке вміння.

Дальша дорога Софії Яблонської була вже свідомо обраним шляхом. В 1931 подорож на Далекий Схід, щоб фільмувати документарі. Звідсіля знову ряд дописів і в 1935 р. книжка „З країни опію і рижу". Знову оце людське пізнання китайської людини лягло в тло репортажу. Не таке барвне і грайливе, як життя Марокка, воно суворо просте й виразне. Немов той документальний фільм, що його тут поруч майструвала.

Оці роки в Китаю найбільш знаменні в житті письменниці. Тут одружилась вона вперше і друге, тут народились три її сини. Звідсіля вийшла третя її подорож по островах Тихого Океану, що вилилась у нову книжку „Далекі обрії". Звідсіля й відвідувала вона свою батьківщину, вперше в 1934, а вдруге в 1939 р. Тоді й пізнали ми з авторських вечорів її дрібну, худощаву постать.

Війна розірвала оцю тісну сполуку з рідними. За японської окупації Індокитаю прийшлося їй, як дружині француза, пережити багато гіркого. Та найбільше діткнула її втрата двох рукописів, що їх забрала при ревізії японська поліція й уже не повернула. Праця кількох літ пішла на марне. Оця невдача та розхитане здоров'я не давали писати. Доростаючі сини домагались своїх прав. І коли в 1946 р. письменниця причалила з ними до Европи, чекали знову нові удари. Смерть щирого друга Левинського була важким переживанням, а коротко потім — по довгій розлуці — втрата матері й сестри лягла важкою тінню на цей її побут. Та поволі приходить вона до рівноваги, живучи в малому французькому містечку — у родичів чоловіка. Поволі й одужує ослаблений організм і вже знову клубляться в уяві задуми — вже хочеться писати.

Та в першу чергу треба упорядкувати спадщину приятеля й видати збірку новель Степана Левинського з тематикою Далекого Сходу. Потім викінчити одну французьку річ, почату ще в Індокитаю. Вкінці чекає поворот до Індокитаю, якого нетерпляче домагається чоловік.

А потім? Потім — і до цього лине вона вже думками — велика українська повість із Далекого Сходу.

Л. Б.

В. Кравченко

Сповідь Олени

(Уривок з книжки „Я вибрав свободу“)

Жили ми в Києві. Мама моя вчителька, а тато був відомим на той час професором технічних наук і працював у місцевому тресті, заробляючи добрі гроші. Я була єдина дитина. Роки минали щасливо, безтурботно. Мене навчали музики, чужих мов. Я не знала, що таке журба і горе. Моєю пристрастю було малювання.

Наш сусід мав сина Сергія, студента Харківського Технологічного Інституту. Він приїздив на літо додому і ми приятелювали. Коли я підросла, приязнь стала коханням. Мені минуло ледве 17 років, як він посватався до мене і я дала свою згоду. Ми поїхали разом до Харкова. Там я поступила в Інститут Мистецтв, який і закінчила в 1930 році.

Ви напевно пам'ятаєте, що цього року багатьох інженерів і спеціялістів обвинувачували в шкідництві. Я саме гостювала в Києві, коли агенти ГПУ прийшли по тата. Вони обшукали кватирю, залазячи в канапи, перекидаючи матраци, навіть відкриваючи різблені ікони, але не знайшли нічого. Для мене ж сама думка запідозріти в саботажі завжди спокійного, заглибленого в науку батька здавалася фантастичною. Вона була така абсурдна, що ми з мамою втішали себе надією на швидке звільнення.

Я залишилася в Києві. Щасливе життя скінчилося. Ми не могли собі уявити, що вони мають проти тата, чому не дозволяють побачення з ним. Кожного вечера, тиждень за тижнем, а потім місяць за місяцем, носила я передачі до тюремної брами. Годинами простоювала в чергах, в дощ і сніг, з сотнями інших жінок. Оббивала пороги ГПУ в слабій надії якоїсь допомоги.

Одного разу, коли я була в ГПУ, мене покликали до кабінету начальника. Було дивно, для чого він послав по мене. Ввійшовши, я побачила перед собою чоловіка середних років, ввічливого, здатного зробити враження. Він вислухав мої благання про батька, а тоді сказав:

—„Тепер послухайте мене ви, Олено Петрівно. Ви цікава жінка, можна сказати красуня. Більше того, ви культурна і вмієте добре триматись. Це риси, що можуть стати корисними для нашої країни, я вже не кажу про вас і вашого батька. Ми зможемо допомогти вам, якщо ви допоможете нам. Я не потребую говорити нічого більше, бо знаю, що ваш розум не уступає вашій красі. Не робіть гримас і не відвертайтеся. Те, що я пропоную, не є гидкішим за життя взагалі. Я не пропоную вам лягати будь з ким в ліжко, хоч таких жінок ми теж маємо, і декотрі з них належать до високошанованих дам нашого міста.

Ви будете більш корисна для нас як чиста, недосяжна жінка. Ви зустрічатимете відповідних людей і зможете почути від них багато речей, цікавих урядові. Звичайно ми добре платитимемо вам і будем протегувати не лише вас, але і людей вам близьких“.

Він запропонував цигарку. Я відмовилася. Тоді він витяг з шухляди коробку цукерок і підсунув мені. Я глянула на нього з недовір'ям.

—„Іншими словами, — промовила я нарешті, — ви хочете від мене людських жертв. І цими жертвами може будуть приятелі і знайомі мого батька. А ви створите з цього сенсаційні справи. І якщо я зроблю це, ви звільните мого батька? Чи вірно я вас зрозуміла? А провадити роботу саме ось так: підсовуючи солодкі цукерки для досягнення успіху?“

Він засміявся: — „Ви надто спрощуєте картину“.

—„Мені прикро, але я не можу погодитись“.

—„Не поспішайте з рішенням, Олено Петрівно. Ми маємо досить часу. Подумайте над цим і приходьте ще раз. А тим часом, якщо ви проговоритесь кому-небудь про нашу розмову, ми надовго замкнемо до клітки маленьку пташку. Підпишіть цей папір“.

Це була звичайна заява, у якій підписаний обіцяв нікому не говорити про розмову і в якій перераховувались суворі кари за порушення таємниці.

В глибокому горі минав час. Після того, як мені запропонували купити для тата свободу роботою в агентурі, у мене з'явилося почуття вини за його перебування в тюрмі. Та в душі я була глибоко переконана, що він буде останнім з тих, що кинуть мені за це докір. Я стомилась тілом і душею. Мене знов покликали до ГПУ. На цей раз не було і сліду ввічливости. Не було ні цигарок, ні солодощів.

Коли я ввійшла, начальник сидів заглиблений у перегляд паперів і не звернув на мене жодної уваги. Я стояла, почуваючи себе дуже незручно. Звідкись доносились жахливі удари. Мимоволі я скрикнула. Він глянув.

—„О, ви знов тут. Вас турбує неприємний шум? Дійсно недобре, але це просто допомагають комусь пригадати забуті факти. Так, наше завдання тяжке. Воно вимагає стальних нервів. Ну як, приймаєте пропозицію?

—„Ні, я не можу погодитися“.

—„Остаточно?“

—„Остаточно“.

—„Що ж, в такому разі мені дуже шкода вас і вашого батька. Я сподівався, ви зміните своє рішення. До побачення“.

Він знов нахилився над паперами. Я вийшла.

Коли цього вечера я нарешті опинилася перед віконцем в'язничної брами і подала передачу, чекіст ще раз перепитав прізвище.

—„Ладинін? Я не прийму передачі“.

Я похолола з жаху.

—„Це мій батько! Що трапилося?! Що з ним?! Помер, висланий?“

—„Я нічого не знаю. Іди геть! Слідуюча!“

—„Він старий чоловік, він невинний! Я мушу знати, що трапилось!“

„Іди геть, або я викину тебе силою! Ти затримуєш чергу!“

Я поплелася до другого вікна з написом „Довідки“. Сказала урядовцеві, що хочу довідатись про батька і назвала прізвище. Він причинив кватирку і подзвонив по телефону. Я напружувала слух, щоб почути розмову, та уловила лише одно слово — лікарня. Кватирка відчинилася і чоловік промовив: „Жодних відомостей. Шкода“.

Ледве пересуваючи ноги я йшла додому. Щоб не хвилювати маму, віддала пакунок з їжею прохачеві. А наступного дня почала розшуки лікаря, що працює в тюремній лікарні, плекаючи слабу надію довідатися щось про батька. Почала я з кількох лікарів, приятелів нашої родини. Вони посилали мене один до одного. Нарешті після довгих годин біганини хтось назвав мені ймення медика, що, на його думку, був пов'язаний з київською в'язницею.

Я поїхала до нього. Лікар прийняв мене, вважаючи за звичайну пацієнтку. Та ледве зачинилися двері кабінету, як я впала перед ним на коліна і плачучи розповіла в чім справа. Він був доброю людиною, але мої слова нагнали на нього панічний жах. Він благав мене йти геть. Його праця у в'язничній лікарні була таємницею і він не міг мені нічого сказати.

—„Не забувайте, голубко, що я маю дружину і дітей. Мені дуже шкода, але я справді нічого не можу вдіяти. Залишіть мене і в ім'я любови до своєї родини не робіть прикрости моїй“.

Та я не поступалася. Я плакала і благала, аж доки не зломила його. Він обіцяв потурбуватися за батька, якщо той дійсно був у лікарні, а через три дні я мала подзвонити до нього з будь-якої станції міського телефону.

Мама продовжувала готувати передачі, які я щовечора віддавала прохачам. А сама чекала, не могла дочекатися умовленого дня. Нарешті лікар був біля телефону.

—„Візьміть себе в руки, — попередив він, — я маю невтішні новини. Ваш батько в лікарні. Я боюся, що його стан безнадійний. В нього запалення легенів. Крім того, — лікар завагався, — його здається побили. До побачення. Мені дуже прикро“.

З тяжським серцем пішла я до головного управління ГПУ і зголосилася до начальника. Мене прийняли негайно. Шеф зустрів мене широкою посмішкою на порозі свого кабінету.

—„Що нового? Ви нарешті вирішили?“

—„Ні,—відповіда я, — спочатку я мушу побачити тата“.

—„Це тяжко влаштувати. Я не хотів би засмутити вас, але ваш батько в лікарні і його стан не зовсім добрий“.

—„Дозвольте мені відвідати його! В решті решт ви ж теж людина...“

—„Тут немає людей, Олена Петрівна, є лише рядові салдати революції. Тут немає місця для сантиментів. Наше знаряддя проти ворогів народу — насилля і смерть. Чим швидче ви зрозумієте це, тим краще. Я дозволю вам побачення з батьком, але тільки тому, що потребую вашої допомоги. Ідіть до в'язниці. Поки ви дійдете, я встигну потелефонувати туди. А повертаючися, подумайте знов про мою пропозицію. Не будьте ідіотом“.

Мене взяли під варту. Тата перед побаченням перенесли до окремої кімнати. Він лежав на залізному ліжкові блідий, як смерть. Заріслий сивою бородою; увесь — шкіра й кістки. На чолі і запалих щоках — страшні криваві синці. Пальці і руки — забинтовані. Я кинулася до ліжка. Тато був занадто знесилений, щоб усміхнутися до мене. Коли він почав шепотіти, я з жахом побачила, що передні зуби у нього вибиті.

—„Не плач, Йолочко...“

Нас попередили, що говорити можна лише про родинні справи і що не вільно зачіпати політики. Вартовий чекіст відійшов. Він повернувся спиною, наче підкреслюючи цим, що не прислухається до розмови. Тато зробив мені знак нахилитися і зашепотів на ухо.

—„Ти бачиш, як я виглядаю, Йолочко. Вони били мене день крізь день. Тортури — їх спеціяльність. В камерах сотні людей катують мокрими рушниками, тижнями не дають їм заснути, тримають в льодових приміщеннях. Вони били мене без милосердя, щоб примусити назвати ймення „співучасників“.

—„Що міг я їм сказати? Адже ніякої конспірації не було... Нічого не було, окрім їх власної розбурханої фантазії. Вони бачать привиди. Часами я сам хотів, щоб у мене було в чому признатися. Я пригадував звичайні помилки в роботі і признавався в них, як в актах саботажу. Я вигадував вчинки шкідництва, але вони лише били мене без кінця і краю, бо мої вигадки були занадто наївні, щоб задовольнити їх. Я чув про ГПУ і його методи, та навіть найгірше з того, що я припускав, було ніщо перед дійсністю. Це не люди, а звірі. О, Йолочко, моя дитино, до чого вони доходять...“

—„Все буде добре, тату, я витягну тебе з цього пекла. Я обіцяю...“

—„Ні, дитино, це безнадійно. Лікарі відверті зі мною. Рани від тортур мусять зажити, але після „холодної ванни“ в мене почалося запалення легенів. В мій вік і при моєму стані це безнадійно. За кілька днів все скінчиться. Постарайся забути за це і вертайся до роботи, наче нічого не сталося. Будь добра до мами й Сергія“.

—„Громадянко, п'ять хвилин минули. Ви мусите йти“.

Кілька днів пізніше тато помер. Я повернулася до чоловіка в Харків.

* * *

Минув 1931 рік і частина 1932. На цей час чоловік вже закінчив інститут і працював інженером на великому заводі. Як і більшість інженерно-технічних робітників того часу, він жив під постійним страхом арешту. То байдуже, що його сумління було чисте: коли бачиш, як один за одним зникають приятелі і співробітники, тебе огортає беззмістовний, непереможний жах.

І всетаки, коли його арештували, я не могла повірити цьому. Я знала всіх його товаришів, всі його думки, всі його вчинки. Він був абсолютно невинний навіть у думках. І знов вистоювання довжелезних черг, в дощ, в сніг, з тисячами інших жінок, з клунком передачі.

Під якимсь дурним приводом мене звільнили з роботи. Було ясно, що керівник не хотів тримати в себе дружину арештованого інженера. Поступово я спродувала все, що мала, річ за річчю, щоб мати можливість купувати харчі для себе і чоловіка. Я давала уроки музики. Кілька товаришів помагали мені грішми, і кожного разу я обіцяла їм, що мовчатиму про наші зустрічі і про їхнє добре ставлення. Як дружина „ворога народу“ я і сама стала вигнанцем, небезпечною особою.

Одного вечера біля в'язничної брами відмовилися прийняти передачу для Сергія. Складалося враження, що жахливий старий фільм почали накручувати спочатку. Я пішла до іншого вікна і попросила дозволу говорити з шефом. Після двохгодинного чекання мене провели до кабінету товариша Т., одного з заступників головного начальника харківського ГПУ. То був високий, красивий, добре вгодований чоловік. Втілення люб'язности.

—„Ах, я майже не надіявся на ваші відвідини,—говорив він, потискуючи руку і галантно підставляючи стілець. Я одержую насолоду від візитів красивих жінок. Крім того я маю докладний рапорт про вас з нашого київського управління. Я шкодую, що ми зустрічаємося за таких — я скажу офіційно — обставин. Та все одно я вдячний цьому випадкові“.

— „Мені здається, ви сами створили цей випадок відмовою прийняти передачу для чоловіка“, — відповіла я.

— „Справді? Вони не прийняли передачі? Що за дурні! Я негайно довідаюся про це“.

Він натиснув ґудзик і, коли до кімнати увійшов урядовець, дав розпорядження прийняти передачу.

— „Повірте мені, Олено Петрівно, я хочу, щоб ваші злигодні скінчилися, але це залежить від вас самих. Пропозиція, зроблена вам в Києві два роки тому, лишається в силі. Ми, чекісти, дотримуємо слова“.

— „Чому ви тримаєте мого чоловіка? — спитала я. — Ви знаєте так само добре, як я, що він невинний. Якщо ви мали колись матір чи сестру, то зможете поспівчувати мені. Я не можу стати шпигункою. Це не в моєму характері. Мені легше вмерти. За винятком цього я ладна зробити все, щоб спасти чоловіка. Я просто не можу витримати думки про його страждання.“

Я говорила і говорила, повторюючись, благаючи і обвинувачуючи. Він терпеливо слухав. Коли я замовкла

Mrs. A. Batty — голова Клюбу америк. жінок в Мюнхені — на виставці нар. мистецтва (Тиждень укр. культури).

змучена, він підійшов і батьківським жестом поплескав мене по плечі.

— „Життя жорстоке, Олено Петрівно, а тому треба бути практичною. Ви мусіли б думати в першу чергу про себе. Чому ви такі вперті? Чому не хочете іти з нами?

— „Я скажу вам чому. Мученицька смерть мого невинного батька — це одна причина. Мучеництво тисяч інших, подібних до нього — це тисячі інших причин. Навіть для спасіння мого чоловіка я не хочу брати на своє сумління сліз і крови інших жінок і матерів. Ось чому".

— „Я розумію вашу дразливість щодо сліз і крови. Але будьте розсудливі, якщо зможете. Ми не збираємося давати вам завдань, які означатимуть сльози і кров. Ми хочемо використати вас для роботи серед чужинців. Наша країна оточена капіталістичними гієнами, що чигають на кров революції. Я не настоюю зараз, але коли ваша постанова зміниться, я завжди буду до ваших послуг. Ваш батько помер і цього не можна змінити. Але ви все ще можете врятувати свого чоловіка. Це у ваших власних інтересах, а не в моїх".

Одначе він пообіцяв, що Сергій одержуватиме мої передачі аж доки не буде формально засуджений і вивезений. Минув деякий час і мене повідомили, що чоловік одержав 10 років важких робіт і висланий до концтабору на Уралі.

Довго я боролася з спокусою іти працювати в ГПУ. Я тужила за Сергієм. Мене знесилила боротьба. Часто виникала думка: чому я маю поводитися як Дон-Кіхот в час такої брехні і несправедливости? Багато разів я вмовляла себе зробити фатальний крок. Та кожного разу в останній момент щось обзивалося в глибині душі, щось занадто глибоко сховане, і говорило: „Ні! Ти не повинна!" Думка про шпигунство, про нещиру приязнь лише для того, щоб піймати колось в тенета, обурювала мене, робила мене фізично хворою.

Цілий рік я писала одну за одною заяви в різні державні установи, прохаючи переглянути справу Сергія. Звичайно, нічого з того не вийшло. І тоді стався той випадок. Я була на виставці українського малярства з приятелем студентських років. Раптом в натовпі я побачила товариша Т. Поруч з ним була жінка незвичайної вроди. Його поводження ясно показувало, що він перебував цілком в її полоні і не помічав нічого навколо. Я уважно приглядалася. Вона була вередлива, а він попередливий і покірний, як закоханий школяр.

Безжалісний чекіст, що тримає в своїй долоні долю десятків тисяч людей, поводиться як дурник перед блискучою жінкою! Мабуть парадоксальність картини наштовхнула мене на одну думку. На перший погляд вона здавалася фантастичною, але я вирішила спробувати.

Не було дуже тяжко довідатися ймення жінки, а потім добути її адресу. Одного вечера я чекала на неї при вході до будинку, де вона жила. Піднялася за нею по сходах і коли вона, відмикаючи, затрималася біля дверей своєї кватирі, нагло підійшла до неї і заговорила.

— „В ім'я всього святого благаю вас, дозвольте поговорити з вами".

Спочатку вона злякалася. Потім оглянула мене з ніг до голови і очевидно вирішила, що я не маю злого наміру.

— „Я не розумію вас. Що ви хочете? Але ходімте до середини. Ми не можемо стояти в коридорі".

Ми зайшли в вітальню, умебльовану з надзвичайним смаком. В одному куті стояв великий концертовий рояль. Я напевне виглядала тут нужденно, змучена кількохгодинним чеканням на вулиці.

— „Зніміть своє пальто, дитино, і сідайте, — обізвалась жінка. — Я зараз приготую каву. Ви більше скидаєтеся на мертву, ніж на живу".

Та я схопила її за руку і почала оповідати своє горе. Я говорила про смерть батька, про муки матері, про заслання чоловіка. Я потребувала її допомоги. Через свого приятеля чекіста вона могла б одержати для мене дозвіл відвідати чоловіка. Це була єдина річ, яку я ще могла зробити для нього. Моє страждання було таке глибоке і щире, що передалося жінці і вона сама заплакала.

Вона довго розпитувала мене. Потім встала й почала ходити, м'яко ступаючи по великому килимі. В своїй задумі вона навіть зупинилась перед роялем і взяла кілька акордів.

— „Олено Петрівно, — сказала вона нарешті, — мені прикро, що я не можу нічого пообіцяти вам, крім того, що зроблю все можливе. Ви звичайно знаєте, що ні при яких обставинах ви не мусите навіть натякати на відвідини до мене. Навіть, говорячи зі мною по телефону".

Вона поцілувала мене з такою ніжністю, яка здивувала мене. Інтуїтивно я відчула, що вона не була ані такою щасливою, ані такою блискучою, як здавалася. Того вечера я пішла до церкви і довго молилася. Я не релігійна, але в критичні хвилини я повертаюся до звичок дитинства. Так чи так, а я молилася так гаряче і щиро, як не кожен віруючий. Коли я подзвонила до знайомої жінки, то переконалася, що мої молитви дійшли до Бога. Вона просила мене негайно прийти.

Я плакала з радости і цілувала їй руки. Вона пояснила мені, яку формальну заяву треба написати і запевнила, що на цей раз побачення дозволять. Про свою участь в цому вона не натякала.

— „Життя є життя, Олено Петрівно. Був час, коли я не мала такою розкоші і була значно щасливіша. Свідомість, що я хоч чим небудь полегчила ваші страждання, принесе мені хвилину радости. Такі вчинки воскрешають душу. Забудьте, що ми зустрічалися. Ви ніколи не мусите телефонувати мені, не мусите пізнавати мене при зустрічах."

Минуло кілька тижнів. Я сиділа в потязі „дальнего следования" з напрямком на Урал. У мене великий багаж, бо я витратила все до копійки на харчі, теплу білизну, взуття, тютюн. Я уявляла нашу зустріч, радість Сергія, його сяюче обличчя, кілька хвилин щастя. Недалеко від Свердловска я вийшла з потягу на маленькій закинутій станції. Йшов осінній дощ, навколо розливалося безкінечне море липкої глибокої грязюки. Табір був далеко від станції і я довго шукала селянина, який погодився б відвезти мене туди. Ми їхали нестерпуче довго. Навколо тягнувся густий ліс і дикі скелі. Нарешті ми виїхали на галявину — величезну відкриту площу, обнесену високою огорожею з колючого дроту.

За дротом видно було довгі ряди бараків з маленькими сліпими віконцями. Я бачила вартових, що ходили навколо, декотрі з лютими собаками. Коли я стояла біля брами, чекаючи під дощем дозволу на вхід, повз мене пройшов відділ в'язнів, осіб до 300, що верталися з лісових робіт до табору. Це були не люди, а страшні тіні, огидні карикатури на людські істоти в лахмітті, в рам'ях. Всі зарослі, бородаті, з висохлими тілами, тягнули ноги в безкінечній грязюці з останнім зусиллям смертельної втоми. Я не маю слів описати враження від цієї жалюгідної картини.

В будинку вартового я показала свої документи. Ввійшов чекіст, задавав багато питань. Потім з'явилася жінка-агент обшукувати мене. Вона обшукувала не лише одежу, а й тіло. Папір і олівці відібрали. Відібрали навіть маленькі ножички для манікюру з ручної торбинки. А потім оголосили мені, що я не можу взяти з собою пакунків, а лише тютюн, цигарки і мило.

— „Це не будинок відпочинку і не санаторія, — буркнув до мене чекіст, — їм цілком вистачає того, що ми даємо. Вони вороги народу".

Я сиділа в брудній маленькій кімнаті, чекаючи на Сергія. На стінах висіли засижені мухами портрети Сталіна, Дзерджинського і Ягоди. Теліпався шматок матерії з написом „Исправление посредством труда". Я не відривала погляду від вікна. Ось з'явився в супроводі чекіста з револьвером в руці вимучений старий чоловік. Патлата борода його була сива, волосся на голові зовсім біле. Він був такий виснажений, вигляд його такий жахливий! Брудне ганчір'я закривало одно око. Здавалося, він вийшов з пекла. Зворушена гнітючою картиною я повернулася до урядовця.

— „Подивіться, товаришу. Бачите ви цього старого чоловіка, там надворі? Будьте такі добрі, дайте йому пачку цигарок від мене!"

Це була єдина річ, яку я могла зробити, щоб виявити свою симпатію.

Урядовець зайшовся реготом і ляснув себе від задоволення по стегнах.

— „Ой не витримаю! Чи ви морочите мені голову, чи таки дійсно не пізнали власного чоловіка?!"

Я закам'яніла з жаху. Двері відчинилися і старець увійшов. Коли він наблизився, я дійсно пізнала Сергія — зламаного, постарілого, не схожого на людину. Я кинулася до нього, обхопила руками, зашепотіла слова ласки. „Сергію, любий, бідний Сергію..."

Він зніяковіло дивився на мене, його спотворене обличчя конвульсійно тріпалося. Раптом він упав на коліна і, схлипуючи, почав цілувати мою одежу, мої коліна, мої руки. Я підвела його і примусила сісти поруч на лаві Треба було проїхати через пів Росії, щоб одержати десятихвилинне побачення з дозволом говорити лише про родинні справи! Ми ледве почали розмову, як пролунав оклик:

— „Час минув! Одна хвилина на прощання!"

— „Оленко, дорога, — шепотів бідолашний, — спаси мене, якщо ти можеш! Життя тут страшніше від найстрашніших людських кошмарів. Воно стократ гірше від того, яким я думав воно могло б бути. Нас вважають не за людей, а за скот. В'язні мруть кожен день як мухи. Нас б'ють і морять голодом. Оленко, Оленочко, врятуй мене! Я не витримаю в цьому пеклі!"

— „Заткни рота, негіднику!" Накинувся на нього чекіст.

Я обіцяла Сергієві зробити все можливе. Страшна примара невідступно стояла перед моїми очима всю дорогу до Харкова, страшний привид знівеченої людини, що була колись моїм чоловіком. Всі вагання зникли. Я не могла допустити, щоб він залишався там тільки тому, що я хочу зберегти власну гордість і моральну чистоту. Я пішла до товариша Т. і ми склали угоду — я погодилася працювати в ГПУ, в обмін на звільнення Сергія.

— „Я запевняю вас словом чести, Олено Петрівно, що ви ніколи не одержите завдань, пов'язаних з „сльозами і кров'ю", як ви колись висловились. Але, з другого боку, ви заплатите головою, якщо бодай натякнете на зв'язок з нами".

— „Завжди пам'ятайте, — відповіла я, — що я не збираюся рятувати життя свого чоловіка, прирікаючи та ту ж саму долю інших чоловіків, батьків і братів. Ви прекрасно знаєте, що Сергій невинний і що більшість інших в тому пеклі теж невинні. Я волію смерть, аніж участь в таких справах.

Отже я мушу зберегти право покинути роботу. Я мушу мати це на письмі."

— „Я розумію, і ви вже маєте моє слово, хоч я нічого не можу дати вам на письмі. Ви повинні мені вірити. Ви матимете привілегію відійти. А тепер скріпимо угоду. Заповніть цю анкету."

Це була довжелезна анкета на десять сторінок. Нічого не було пропущено а ні з мого власного життя, а ні з моїх поглядів, а ні з життя і поглядів моїх рідних чи моїх знайомих. Я працювала над нею довго-довго і нарешті підписала. Начальник ГПУ, товариш Т., проглянув її, зробив кілька поміток на маргінесі, і замкнув до свого сейфу. Потім одягнув цивільне пальто й капелюх і вийшов разом зі мною.

Авто підвезло нас до „Інтурісту" й зупинилося.

— „Я піду попереду один, — сказав він, — а ви відійдіть. Ввійдете рівно за три хвилини і підніметеся на п'ятий поверх". Він назвав число кімнати. „Я чекатиму на вас. І не дивіться так злякано. Я зараз чекіст, а не мужчина і ви не потребуєте хвилюватися."

Кільки хвилин пізніше ми сиділи в вітальні. Коли, несучи страву й вино, постукав кельнер, я сховалася в сусідню кімнату.

— „Розумна дівчина, — похвалив мене мій шеф, як ми лишилися сами. — Але дискретність тут не так важлива. В готелях для туристів всі від директора до судомойки працюють в ГПУ".

Після обіду він дав мені перші інструкції, щось на зразок вступного курсу до методів ГПУ.

— „Мені шкода, що в майбутньому ви не будете працювати зі мною. Але ще до вашого від'їзду з Харкова ми зробимо чудеса."

— „Куди я мушу їхати в першу чергу?"

— „На кілька місяців ви залишитеся в Харкові. Ви повинні навчитися багатьом речам. Згодом ми переведемо вас до Дніпропетровська. Це хороше місто. Завдяки великій греблі і розбудові нових заводів там скупчуються іноземці—інженери з Америки, Німеччини та інших країн. Там непочатий край роботи.

Для вас мусить буть ясно, що я особисто рекомендував вас, бо добре до вас ставлюся. Якщо ви викинете якогось коника, то відповідатиму я. Ви може думаєте, що я тримаю вас у своїй владі, але це зовсім не так, моя люба. Я у вашій владі. Якщо ви зробите звичайну помилку, вам вибачать. Але, спаси вас Боже дурити нас, або працювати „на ліво", як в нас часто говорять. Так, я у вашій владі і тому вважаю за краще поговорити відверто з самого початку."

— „Я слухаю."

— „Моя перша порада, Олено Петрівно, тренируйте свою пам'ять, особливо зорову. Ніколи нічого не записуйте, схоплюйте факти і тримайте їх в голові. Звичка виробляється з часом. Папери і нотатки небезпечні. Запам'ятовуйте те, що вам потрібно: імена, адреси, числа телефонів, події. Пам'ять — ваше основне знаряддя.

„Удосконалюйте знання мов. Воно дуже цінне. Те саме стосується й до вашої краси. Зсеред наших жінок ви одна з найвродливіших і зберігати цю вроду—теж частина вашої роботи. Не скупіться на вбрання і косметику—вони окуплять себе сторицею.

„Час від часу ви зустрічатимете інших наших робітників. Ніколи не будьте з ними відвертою. Ніколи не говоріть про ваші завдання, навіть самі незначні. Якщо вам прийдеться колись виконувати роботу разом з іншими працівниками ГПУ, то точно дотримуйтесь інструкції, яка стосується вас особисто, хоч би навіть вона і здавалася вам абсурдною. Ви відповідаєте лише за виконання.

„І ще одна порада, моя дорога. Ніколи не пийте. Навіть якщо напій налито при вас і ваш компаньйон попробував його перший. І ніколи не приятелюйте ні з ким з нашої установи без попереднього дозволу вашого шефа і рапортуйте про найменше нове знайомство, яким би звичайним і епізодичним воно не здавалося. Ви матимете доступ до наших спеціяльних крамниць, де зможете діставати одежу і їжу, кращу від звичайних громадян. Салдати державної безпеки не повинні ні в чім терпіти нужди, а тепер ви є одна з них".

— „Ще одно питання,—перебила я,—коли повернеться мій чоловік?"

— „Не турбуйтесь. Ми дотримуємо свого слова. Він одержить добру роботу в Дніпропетровську, а ви працюватимете як архітектор."

Сергій повернувся через два місяці. Він розумна і чула людина. Він знає, що я маю до нього лише співчуття і що інтимна любов у старому розумінні зникла назавжди. Цю частину наших взаємин убив совєтський режим. Сергій ніколи не питав мене, як я врятувала його, і може його здогади ще страшніші за гнітючу правду.

Я зробила страшний крок. Але якби ви побачили концентраційний табір і ту жахливу зміну в Сергієві, ви зрозуміли б, чому після років спротиву я нарешті здалася. Я лише одна з тих сотень тисяч, що їх силою змушують шпигувати для ГПУ.

З англ. Ольга С.

Інна Роговська

Моє народження

(Присвячую Л. Івченко)

Мов на весні терновий цвіт,
Од муки мати біла...
І на чолі росою піт,
І впали руки-крила.
Вже третю ніч ніхто не спить.
Чекають щохвилини....
— „Ох, доктор. Ви дитя спасіть..."
Прошелестіла черемшина.
— „Та не хвилюйтесь, все як слід",—
Рокоче лікар білий, —
А я з'являтися на світ
Усе ще не хотіла.
Неначе знала, що тут жде...
(Ні. Не знайду ніколи
Утіхи серцеві ніде.)
Та.. не об'їдеш долі!
І засвітилося життя
Як свічка четвергова.
В кімнаті плакало дитя,
Вітали півні синь ранкову.
За все, що є, було і буде,
Благословляю назавжди
Я щедрі матінчині груди,
Бо взнала Сонце і сплеск води.
Ще взнала: радість є в стражданні,
Бо вгору зносяться серця!
Є радість навіть і в скитанні,
Як хрест донести до кінця!

Мюнхен, 23. червня.

Л. де - Маріні

Вона їхала на конференцію

(Фейлетон)

Вона їхала на конференцію, бо мусіла. Писали, телеґрафували, телефонували, — мусіла! То не штука їхати, але треба знати мову. Вона ж її не знала. Твердо і акуратно вимовляла тільки:

— Нікс ферштеєн.

Почалось з самого початку: на вагоні був якийсь підозрілий напис. Прочитати і зрозуміти його — не було мови. Фігурально і літерально — мови не було. Довелось одважитись і всісти. Сіла. По якомусь часі прийшов кондуктор і щось пролопотів. Вона всілась міцніше і твердо вимовила своє захисне:

— Нікс ферщтеєн.

Він показав на той самий підозрілий напис, але вона не хотіла дивитись. В розпачі, кондуктор зняв той напис з вікна і підніс під самий ніс. Але то йому мало допомогло. Вона сиділа непорушно і тільки твердила своє „нікс ферштеєн". Кінчилось це для неї сумно: прийшло їх аж троє, кожен вийняв з торби квитаріуш, і вона зрозуміла, що прийшов час вжити свого другого універсального вислову:

— Віфіль?

Виявилось, що десять марок. Не тих легковажних, підстрибуючих, „райхс", а оцих теперішніх, тяжких і невломивих „дойтш". Серце впало і стало гаряче. Але що поможе, коли лексикону нема? Вона покірно вийняла 10 марок і заплатила. Так доїхала до англійської зони, а там почалось знову. Кондуктор знову прийшов до неї і невідомо чого почав показувати на речі:

— Аус!

Але чому аус! Вона не хотіла аус! Вона твердо заявила своє:

— Найн, нах Ганновер.

Кондуктор, бачучи марність своїх спроб, десь зник і за пару хвилин з'явився з клаптиком паперу й вичитав: „Аус! Вам лючше! Аус!"

Довелось висісти і з великим трудом знайти потяг, який справді „лючше" довіз її до місця.

Відбувши конференцію, вона рушила назад. Доїхала до Ганноверу і знову мусіла пересідати. Виїхала о 5 годині, а вже добігало до третьої. Хотілось їсти. Своїм господарським звичаєм вона приготувала собі на дорогу пару яєчок і трохи хліба з маслом. Але все лежало не порізане, треба було розгортати перед очима німців, перед отими ненависними очима німців, які заздрять кожному кавальчику хліба, що його з'їдять авслендери. Її навіть попереджали:

— Тут, в англійській зоні, нас особливо ненавидять, бо тут важче жити. Як би Ви розуміли, що вони приговорюють, коли бачать, як авслендер їсть, то вам шматок у горлі кілком став би.

А їсти хотілось. Набравшись відваги, вона погукала кельнера і повільно замовила:

— Їх габе ессен оне карте.

— Яволь, яволь, — розсипався чемний післяверунговий кельнер і одійшов.

Вернувшись, він поклав перед нею меню. Ідіот! Що може помогти їй меню?

— Оне карте, — пролепетіла вона голосом умираючої.

Кельнер щось пробелькотів, але від того не стало ні легше ні ясніше.

Набравшись мужности, вона одчайдушно ткнула в якийсь рядок на картці.

— Бітте, — дас!

„З'їм швиденько штамґеріхт, все таки легше буде, і не будуть всі ці пики на мене видивлятись, — заспокойливо думала вона і їй стало легше.

Тут вона побачила, що в залі зробився рух. Всі обличчя, як соняшники до сонця, поверталось в одну сторону. Вона і собі глянула туди. Над затихлою юрбою, велично, в маестатичному спокої пливла на блискучому блюді качка! Рожева, підсмажена, обложена яриною, вона безсоромно красувалась у всій своїй переможній наготі.

— От бісова німота, — подумала вона.—Нам заздрять, а самі он що їдять! Я вже забула, як та качка й пахне. Кому ж то він її несе?

Вона і собі почала стежити за кельнером, що притягав до себе всі очі. І раптом у неї ворухнувся страх.

— Куди це він завертає, — підозріла промиготіла думка, але було вже пізно: він стояв перед нею!

Так, він спинився перед нею, перекинув шельмовськи серветку з руки на руки, вимахнув нею в повітрі, — і поставив перед нею ту саму качку.

Вона сиділа, ніби перед сотнею прожекторів. Усі голови звернулися до неї, усі очі уставились на неї, усі уста ворушились, чи то ковтаючи слину, чи то вираховуючи вартість качки.

А вона мусіла їсти. Давлячись, не почуваючи ні смаку, ні навіть апетиту вона швиденько одрізала великі шматки, кидала в рот і, майже не розжовуючи, ковтала.

І весь час невідступно стояло в голові одне страшне питання:

— Скільки ж вони за це візьмуть?... Віфіль?...

*

Отак вона їздила на конференцію.

Наші малі ДП

ТАТО: — Оксанко, чую, ти була нечемна і плакала, як доктор хотів тобі зробити застрик?!

ОКСАНКА: (винувато) — Татко, знаєш, нехай вони краще стрикають не на Канаду, а на чемноту!

МАМА: — Ти знову побився з хлопцями? От таки тебе не пустять до Австралії!

ОЛЕСЬ (незалежно) — І нехай не пускають! Я їх теж на Україну не пущу!

Фризієрня делеґатури ОУЖ в Ной-Ульмі

Робота майстрині п. РОМАНІВ Теклі

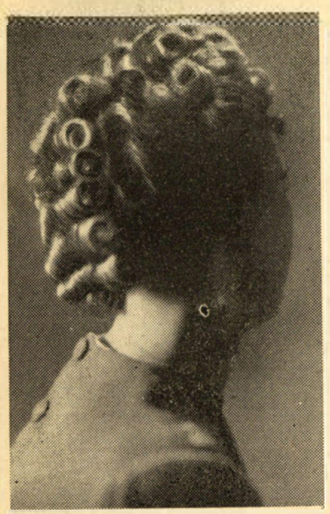

Робота майстрині п. СИМОНОВИЧ Ірени

Робота майстрині п. ШУЛЬ ВИРІ

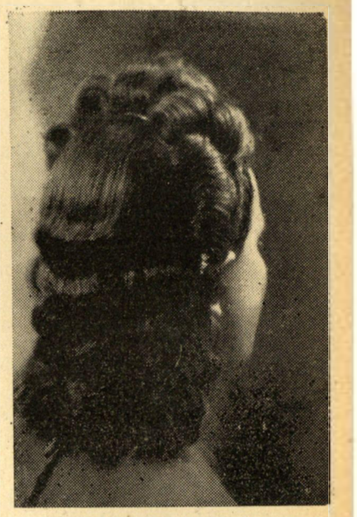

Відзнака на чужині

Грошова реформа багатьох з нас сильно вдарила по голові і викликала деяку розгубленість навіть у досвідчених господинь. Відсутність свіжого гроша, коли на ринку з'явилось багато товарів, — часто дуже дошкуляє.

Але крім зовнішніх причин, багато важить і те, що ми просто одвикли господарити малими грішми. В нашій голові не вкладається, що десять пфенігів — то вже є гроші. Ми не числимось з тими пфенігами крім випадків, коли їх треба заплатити за „Громадянку", бо до виміни грошей в нашій уяві десять марок то було ніщо.

Що це так, показує випадок з одною нашою членкою, про який вона сама написала нам з Англії.

Діставши гроші за працю — перші „справжні", а до того ще зароблені нелегко гроші, — наша пані, — назвім її Тетяна — вирішила поїхати на ярмарок, що мав бути в сусідньому місті.

Після німецького убозтва (вона виїхала ще до „чуда по верунгу", у нашої п. Тетяни очі розбіглися. Все було добре, — і усе раптом — необхідним. Панчохи, черевики, рамці на портрет матері, парфуми, якісь паперові квіти, що їх так смішно треба було викручувати в лотерею. Словом, пенси і шіллінгі щедро перекочувались до кишень продавців з гаманця п. Тетяни, яка совсім забула, що треба рахувати і числити оті пенні.

Закупивши все, що хотіла, і позітхавши перед тим, чого не змогла купити, п. Тетяна рушила до станції.

І тут виявилось, яку велику силу мали оті пенси. Вони просто не пускали її додому: до ціни квитка не вистачало 10 центів, — і абсолютно ніде було їх ввечері, в чужому місті, дістати. П. Тетяні спочатку це здалось смішним і неймовірним:

— Не ночувати ж мені тут через якісь десять пенсів.

Але показалося, що може доведеться й ночувати, — а до того ще й десь на вулиці: перший потяг відійшов, а білета купити через ті десять пенсів не можна було.

Але тут трапилось чудо. Таке, як буває тільки в дитячих казках, і якого ми все хочемо зустрінути в житті: повз п. Тетяну пройшла якась пара, що ніжно зазирала одне одному в очі. Але не це зацікавило п. Тетяну, їй було не до кохання. Як вона пише: „...в мене аж серце стрибнуло", — бо на жакеті у тої пані вона побачила ...відзнаку ОУЖ — брошку з образом кн. Ольги.

П. Тетяна „як не закричить:"

— Підождіть, пані, підождіть... Одну хвилиночку.

Молода пані вдивовано і радісно спинились:

—„Що? Ви теж українка?

— Українка. І теж з ОУЖ, з Ольгою..." — не дуже толково пояснила п. Тетяна, ледве не плачучи, що саме в таку прикру хвилину зустріла когось свого.

Далі справа пішла вже нормальним порядком: нова знайома позичила п. Тетяні отих підступних десять пенсів, вони помінялись адресами, — і тепер часто їздять на прогулки разом. А щоб не дуже заважати закоханій парі, п. Тетяна, здається, теж знайшла собі пару, бо... щось уже давно не пише до ОУЖ.

Жінка-Ґолова Таборової Ради

Притульний табір „Букенберг-Казерне" у Пфорцгаймі перший зробив досвід повернення до забутих традицій матріярхату, покликавши на становище Голови Таборової Ради досвідченого педагога й дитячу письменницю — п. Наталю ТАРАСЮК-РОЗУМІВ.

Бажаємо п. Тарасюк керувати табором з таким же успіхом, з яким керувала вона нашою дітворою.

Заробітня платня для хатніх господинь

У провінції Англії „Південний Велс" обговорюється питання про забезпечення хатніх господинь систематичним заробітком. Одна група дискутантів вимагає, щоб жінки діставали заробітню платню з громадських коштів, подібно до того, як даються гроші для шкільного навчання дітей. Друга група вимагає затвердження закона про те, щоб чоловік віддавав певний відсоток свого заробітку дружині — хатній господині. Третя група, яку підтримує міністр юстиції, є за те, щоб жінка брала собі всі кошти, що вона зуміє заощадити при провадженні хатнього господарства.

„Найрозумніші жінки 1947 року"

Одна американська жіноча організація склала список найрозумніших жінок 1947 року. Між іншими туди занесена принцеса Єлизавета з Англії.

Не забула за «Громадянку»

Багато наших членок, виїжджаючи, обіцяло підтримувати зв'язок з своїми делеґатурами і допомагати в поширенні „Громадянки". Можемо з гордістю констатувати, що одна з них, п. Стельмах Теодозія, вже виконала свою обіцянку.

П. Теодозія Стельмах живе тепер в Дітройті, Америка. Там вона розповіла жінкам про те, як працює в Німеччині жіноцтво, і дві пані вже зголосили свою передплату на „Громадянку", а то: п. Юлія Кульчицька, давня діячка жіночого руху в Америці, що є членом Союзу Українок в Дітройті від самого його початку, та братова п. Теодозії, — п. Стельмах Кароля. Цією дорогою передаємо щиру подяку як обом паням, що хотять підтримати наш журнал, так і п. Теодозії Стельмах, словній і свідомій членці.

П. Теодозія Стельмах пише нам, що жіноцтво в Америці теж не сидить, склавши руки. Попри всю працю в СУА, жінки тепер особливу увагу присвятили пробудженню української свідомості в молоді. Наслідки вже показуються, бо в Дітройті наше велике національне свято — дні Т. Шевченка — було зорганізовано і проведено саме молоддю. Убрані в народні строї молоді дівчата і хлопці співали і деклямували надзвичайно добре. При цьому др. Панчук говорив до зібрання, щоб кожна родина зголосилася взяти на приміщення одну родину з скитальщини, щоб таким способом уможливити переїзд до США (за новим законом) якнайбільшому числу скитальців.

Це свято відбулося 14. Ш, а 16. 5. жіноцтво улаштувало вже своїми силами свято Матері. Основна заслуга в проведенню цього свята — це віддана праця молодих мамів, яким прийшли на допомогу Сестри Василіянки, що в їх колледжі діти навчилися українських віршів і співів. Одна з пань виголосила дуже добрий реферат. П. Т. Стельмах передала при цьому привіт американським українкам від жіноцтва на скитальщині.

Коли б усі жінки, що виїхали за океан, так працювали, ми б могли подолати далеко більше справ.

Редакція.

ОУЖ в Ганновері святкує день Св. Княгині Ольги

Наближається ще один традиційний день 24 липня — день Св. Княгині Ольги. Княгиня Ольга є патронка Об'єднання Українських Жінок на еміґрації. Хто ж, як не жінки, плекають наші українські традиційні свята, які не так легко організувати в умовах таборового життя, але все таки ці свята відбуваються. Вони викликають стільки приємних емоцій, сліз радости та смутку, вони заставляють любити все своє рідне, українське. Усім гостям-українцям, чужинцям та ще тим українцям, які позабували свої традиції, або тим, що їх ще й не знають, таке традиційне свято показує українське минуле в художньому слові, виконане майстерно тими, що люблять цю справу й не жалують своїх сил, щоб відтворити хороше, хоч часом і тяжке українське минуле.

Перше слово голови Об'єднання Українських Жінок про Св. Княгиню Ольгу в супроводі кількох добре підібраних і майстерно виконаних декламацій про походи Ігоря і про мудре керування державою Ольги було завершене добре виконаною інсценізацією про те, як Ольга стала княгинею. Маленька україночка прекрасно виконала ролю дівчинки—Ольги, дочки перевізника, яку благословляв старець і пророкував їй велике майбутнє. В другій дії цієї інсценізації гурток гімназисток в українських строях, у віночках, молоденькі і гарненькі, чудово тримались на сцені, показуючи картинку українського традиційного свята Івана Купала, саме той момент, коли Ольга—майбутня княгиня—кинула свій віночок на воду, а тут саме приїхав князь Ігор. Обоє виконавці добре виконали свої ролі і загальний танок з купальськими піснями зачарував публіку так, що вона нагородила їх бурхливими, довго невгаваючими оплесками. Були й такі, що витирали сльози, бо все це викликало болючі спогади і ще раз нагадало про нерадісне болюче сьогодні.

Після цієї першої частини був концерт: сольо, дуети, струнна оркестра, фортеп'яно. І все завершив хор дівчаток-ґімназисток в українських строях.

Таке коротеньке і скромне зауваження щодо самого свята, яке вже відбулося, треба доповнити згадкою про наполегливу і тяжку роботу тих, хто це свято організував, добивався, щоб воно за всяку ціну відбулося і то в Ганноверському таборі. Треба добитись залі, організувати репетиції, дістати й пошити відповідні костюми, скласти програм, поговорити з усіма виконавцями, прикрасити залю, запросити гостей і, саме головне, розмістити цих гостей в ганноверській маленькій залі. Яка лиха іронія долі! На такий великий табір така маленька заля, що була і є причиною багатьох непорозумінь між мешканцями табору. В цей день заля також була переповнена, багато людей стояло, багато інших принесли свої стільці з дому і тулили їх, де тільки можна.

Отже висновок з цього може бути лише один: такі свята потрібні, вони цікаві, бо за місце на такому святі іде боротьба. Багато людей бажає попасти на таке свято. Українське свято є надто дороге для кожного, хто почуває себе українцем, хто хоче разом з Об'єднанням Жінок Українок плекати українські традиції.

Велику й корисну справу, справу виховання національної свідомости, робите ви, жінки-українки, не дивлячись на так звану „переселенчу лихоманку", яка охоплює тепер таборових мешканців.

Жінки-українки! Як вам не тяжко, продовжуйте робити цю справу, — в о н а п о т р і б н а!

О. П.

« Домаха »

В цьому сезоні театр В. Блавацького поставив кілька нових п'єс, серед них „Домаху" Л. Коваленко, першу п'єсу, що з'явилась на еміґрації зпід пера автора-жінки.

Поява цього твору є явищем надзвичайної вартости, бо там розвивається тему, яка повинна бути добре висвітлена як для наших сучасників, що не жили під більшовицькою владою, так і для історії і чужинного світу.

Для нас, жінок, поява цього твору знаменна з кількох сторін. По-перше, тим, що написана вона членом нашого проводу ОУЖ і ми горді за неї і за себе.

По-друге, там дано і піднесено на висоту правдивий тип української жінки-українки.

Зміст драми, дуже коротко, такий:

Працьовита селянська родина, яка власними руками збільшила своє господарство, підпала за совєтськими директивами „розкуркуленню". У них відбирають все, їх викидають з хати, сина Домахи перед тим арештовують з доносу наймита за те, що був у петлюрівській армії. Висилають до Сибіру чоловіка Домахи; донька, слаба і залякана, виходить заміж за того самого донощика-наймита, що вступає в партію. Домаха лишається сама, Трагічний стан матері і дружини, що раптом опинилась непотрібним викидьком в світі, де звикла, що її праця і її рада важні і потрібні. І тут іде друга драма: Домаха роздумується, чи її поради, скеровані тільки на збереження родини і господарства, — дійсно були вірні. Вона бачить, що надмірною розсудливістю і обережністю вона однаково не зберегла свого роду, не виконала свого життьового завдання.

Та в ній є сила, ота непереможна біологічна сила витривалости і цупкости до життя, що характеризує її і взагалі українську жінку. Вона має за собою ніколи не побитий атут,—працьовитість. Тою працею вона допомагає чоловікові, може прийняти доньку, що втекла від свого чоловіка, а головне — тою працею вона певна, що утримає свого внука, новий паросток роду, який вона, Домаха, — повинна зберегти і охоронити. І вона переможно співає:

А вже ж мому роду,
Нема переводу...

І це дає нам запоруку, що Україна переможе і вистоїть в боротьбі, бо є серед нас такі працьовиті, незломні, витривалі Домахи.

Е. Т.

ВІКНО В СВІТ

Королева Голляндії і її дочка.

Одного разу якийсь чужинець-радикал спитав голляндців, чому вони не запровадять у себе республіки. Відповідь на це була: „Нам не треба республіки, поки ми бачимо, як наша королева сидить коло вікна і шиє". Навіть у програмі комуністів нема вимоги скасувати монархію. Королева Вільгельміна є дуже популярна серед населення, а очолювана нею монархія прекрасно уживається в спокійній демократичній країні.

Зараз королеві Вільгельміні 67 років і цього року святкувався 50-ти річний ювілей її королювання, після чого королева остаточно передала владу своїй дочці Юліяні.

Юліяні зараз 38 років і, так само як мати, вона славиться своєю простотою. Вона має чотирьох дочок і старші ходять до сусідньої народньої школи. Юліяна закінчила університет, де вона спеціялізувалась по Міжнародньому Праву, говорить на 6 мовах, спеціяльно брала лекції куховарства—спершу у голляндського кухаря, а потім у шефа-француза.

Беатріса Веб — славетня англійська політична діячка.

В 1891 році одружилося двоє активних політичних і громадських діячів: Сідней Веб і Беатріса Поттер, які пізніше увійшли в історію англійського громадського життя як „подружжя Вебів" і які, замість дітей, дали Англії кілька товстих книжок з питань соціології, написаних разом. Беатріса Веб померла в 1943 році, мавши 85 років, Сідней помер минулого року. Останні роки свого життя Беатріса писала мемуари, побудовані на матеріялах її щоденників. Тепер ці мемуари виходять друком і мають великий успіх у читачів.

У передмові Беатріса Веб пише: „Дуже трудно писати правду, як сама у ній не певна...", але вся її книга здається дуже правдивою і описує оригінальне подружнє життя пари соціологів, які найбільше в світі цікавилися громадським життям Англії. Вона пише, як її чоловік, „маленький хлопчик"— як вона його називає, читає і пише цілими днями, здебільшого з питань соціяльної статистики, бере участь у численних комітетах, невтомно перейнятий „різними інтриґами", щоб переконати владу у тому, що він має у чомусь рацію.

Сама Беатріса у свій час славилась тим, що була найбільш невтомною громадською діячкою свого часу і ніхто більше за неї не працював і не читав лекцій. Проте у своїй книжці вона з заздрістю пише, як вона уже лежить з головою, хворою од читання і праці, а її „хлопчик" ще сидить за матеріялами.

Беатріса була в одному питанні „вище" за свого чоловіка — вона уміла бути ідеальною господинею. У своєму сальоні вона приймала міністрів, чужоземних гостей, провідників робітничого руху, мільйонерів, — яких вона уміла намовити дати гроші на філянтропічні цілі, аристократів, яких притягала інтеліґентність Вебів.

Подружжя підтримувало зв'язки з усіма видатними інтелектуалами свого часу: Бернард Шов, Герберт Велз були їх добрими знайомими.

В Комісії Жіночих Прав при Об'єднаних Націях.

Під головуванням француженки пані Лефоше відбулися засідання Комісії Жіночих Прав ОН. Винесено 23 резолюції. Зокрема в них поставлено питання про те, що надто мало жінок мають відповідальні посади в Організації Об'єднаних Націй, і запропоновано окремим урядам виділяти більше жінок для участи в праці ОН, а також у різних конференціях. Друга резолюція пропонує урядам давати жінкам ті ж права, що й чоловікам при посіданні різних урядових посад. У 23 державах з тих 73, що належать до ОН, жінки не мають виборчих прав. Комісія вимагає однакових з чоловіками виборчих прав, однакової заробітньої платні, однакових прав перед судом. Остання сесія ОН ці вимоги задовольнила.

500.000 доллярів за історію її кохання.

До Риму повернулась з Арґентіни журналістка Марґаріта Сарфатті, яка протягом 25 років була коханкою Муссоліні, але 10 років тому покинула його, бо не погоджувалась з політичними поглядами і діяльністю диктатора. Американські журналісти запропонували пані Сарфатті 500.000 доллярів, щоб вона описала історію свого кохання з Муссоліні, але вона не погодилась.

„Новий вигляд"

Новий вигляд — так називають скрізь нову моду, що була зустрінута з таким великим опором світовим жіноцтвом по війні. Власне, з загальною американізацією цілого теперішнього світу, всі називають ту моду з американська: „Ной люк" — „Новий вигляд"

Жінки не хотіли прийняти нової моди з двох причин: зв'язаність рухів в довгих спідницях, що протирічить звичці сучасної жінки до спорту, як також і обов'язкові сучасної жінки багато працювати фізично. Друга причина — дорожнеча нової моди, що потребує на суконку 5 метрів замісць 3-х.

Але Франція і повоєнна промисловість перемогли і „Новий вигляд" потроху завойовує навіть Німеччину, де жінки заявляють, що вони надто бідні, щоб прийняти „Новий вигляд".

Як буває звичайно, одразу впали були в крайність і довжина суконок скочила аж до самої майже землі — 3-4 сант. вище. Вечірні сукні лишаються такої довжини і тепер, та вечірні сукні все були довгі. Але пересічна звичайна довжина теперішньої суконки становить 30 сант. від землі, — і нам, ДП, треба прийняти саме цю довжину, бо вона найбільш відповідає нашим фінансам і можливостям.

Загальна сильветка модної жінки нагадує тепер ті зблякли знімки, а то й портрети наших бабунь, які ми часом роздивлялися вдома в родинних альбомах: блюзка стягнута в талії, від стану широкі скошені спідниці розходяться дзвоном, або багато морщок укладаються тісно одна коло одної, як на спідницях у наших селянок. Плечі (рамена) вже не піднімаються в салдатськи випростану лінію, а обрамляються сукнею вільно. Рукава не виступають гребенями над раменами, а йдуть спокійною лінією. Найчастіше вузькі англійські для строгих суконок і широкі або ранглян для суконок-фантазі.

Костюми: осінні костюми показуть нахил трохи відійти від суворої лінії англійського крою, будучи стягнуті в талії, з кешенями фантазі вгорі і внизу. Це дуже зручно для нас, що здебільшого мусимо комбінувати свій одяг з старого. Але основний стиль для доброго костюму є все таки англійський, але довший сант.

на 5 від кінця пальців і при тому сильно западає в талії. Для тих, що шитимуть з нової матерії, такий крій найпрактичніший, бо не ріже матерії на шматки і дає пізніше можливість переробити.

Спідниці або скісні, або вузькі. Остання мода, як показав досвід після першої війни, напевно довго не протримається, бо вона надто невигідна і плутає жінку при ході. Отже найпрактичніше робити спідницю з кількома бганками спереду або збоку, — бо це найкраще заощадить матерію і дасть змогу до припасування для дальшої зміни в моді.

Як стверджує модний корреспондент „Дейлі Телеграф", останні виставки мод в Лондоні виявили великий нахил продовжити далеко в долину плащі, — більшість доходить до кісточки. Крій дуже свобідний зморщений від самої шиї і перехвачений в талії хлястиком (тільки ззаду), або т. зв. „піраміда" — скошений від самої гори плащ, що майже стірчить пірамідально згори на долину.

Для нас, в наших умовинах, найкраще ніколи не шити собі занадто модерних суконок, а тим більше плащів, що є дуже коштовними, особливо тепер. Тому, нам треба найкраще спинитись на третьому варіянті, що потроху теж просувається в „новий вигляд" — на перевіреному, зручному, завжди модному на вигляд спортовому плащі, рівному в плечах (раменах) і широкому вниз. Його не можна робити надто довгим, бо це не пасує до його загальної лінії, але нормальна довжина суконки — 30 сант. від землі, повинна тільки-тільки бути прикрита плащем.

В Лондоні головними кольорами, які пануватимуть цю зиму, будуть каштановий, слоновосірий, оливковий і чорний. Париж багато надає фіялкового кольору, як і взагалі французька мода більш барвиста, а з зелених там більш шиються соковито-зелені, але не притемнені.

Останньою модою саме цього осіннього сезону є картаті шотландські, сильно скошені спідниці, зовсім не морщені вгорі. До них яскравий жакетик в тон одного з кольорів спідниці. Але мушу відмітити, що цей фасон також мало пасує до наших фінансів, бо перекошену спідницю годі колись переробити, тому практичніше робити трохи скошену і приморщену.

На сукнях і блюзках дуже вживано на окрасу рюшки, жабо, коронкові комірчики. Входять в моду і білі нарукавнички. Ми могли б ці окраси давати нашою вишивкою, що завжди є модна і найкраще прикрашує та відсвіжує одяг кожного сезону.

Monthly supplement to CZAS/TIME
Додадок до газети ЧАС
Друкарня: А. Білоуса, Авґсбурґ.